

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Thomæ Tamburini Societatis Iesu Siculi
Caltanisettensis, In Alma Vniversitate nobilis Civitatis
Messanæ, Theologiæ Primarij Professoris. Explicatio
Decalogi Duabus distincta partibus**

In qua omnes ferè conscientiæ casus, ad decem Præcepta pertinentes,
mira brevitate, claritate, & quantum licet, benignitate declarantur

Continens sex Libros posteriores in Decalogum, id est, expositionem
præceptorum secundæ tabulæ

Tamburini, Tommaso

Monachii, Anno M.DC.LIX.

De secunda radice, seu causa restitutionis, quæ est res accepta, §. 1.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39995

CAPVT TERTIVM.

6. I.

De secunda radice seu causa restitutionis,
quæ est res accepta.

1. **D** Vm non constat, rem, quam ego possideo, esse alienam, dicor Possessor bonæ fidei: cum constat, dicor, & sum malæ fidei Possessor: quod si non constet, rem esse meam, sed nec constet, esse alienam, dicor Possessor dubiæ fidei.

2. Sit jam regula prima. Si quis rem alienam bona fide, ut suam quocumque titulo accepit, statim atque certo advertit, esse alienam, debet illam eandem, si extrat, reddere Domino: immo Dominus potest sibi eandem, vbicumque illam invenerit, vindicare; ratio est, quia res quomodocumque accepta, vbicumque est, Domini est; quare nisi, qui eam habet, statim reddat, incipit esse injustus detentor, & subintrat pro consequenti tempore radix restitutionis ex injusta acceptione, de qua in precedenti capite dictum est, quia rei aliena detentio est continuata ablatio.

a *Lexf. l. 2. c. 14. d. 1. Mol. t. 3. d. fore malæ fidei, quando res est restitu-*
718. aliq. apud Sanch. l. 2. id dec. o. 23. enda ex radice injustæ acceptionis.
n. 34. Dic. l. 2. de just. tr. 2. d. 5. du. 1. 5. Regula secunda co. Si rem alie-

3. Dixi (certè advertit) nam si sub dubio, vel sub probabilitate, quæ non faciat moralem certitudinem, non est obligatus reddere, ut fusè alibi b diximus, & mox innuam n. 15.

b sup. l. z. in dec. e. 3. à 4. 3. &
deinceps.

4. Dixi item (illam eandem) nam non potest vnum pro alio, invito creditore bb, restitui, cum creditor non solum habeat jus Iustitiae c ad rem ejusq; valorem, sed etiam ad hanc rem. bb l. Manifesti. C. de solut. c. Vas. Val. Mol. Rebel. Lop. Sorus, quos citat sequiturq; Dic. l. 2. de just. et. 2. d. 2. dub. 2. n. 14. & 15. contra Pet. Nav. dicentem, solum esse contra Charitatem.

Duas tamen adhibeo limitationes : alteram in rebus usu consumptibili-
bus, seu functionem habentibus, facile
posse reddi vnum pro alio in eadem
specie, v. g. habet quis mensuram fru-
menti alieni, potest mensuram alteri-
us frumenti æque boni reddere : ratio
est, quia hæc sunt adeo æquivalentia, ut
non sit judicandus inuitus creditor :
alteram, in rebus, quæ functionem
non recipiunt, tunc solum potest vnum
pro altero æqualis pretij debitor resti-
tuere, v. g. vestem pro equo &c.
hunc equum pro alio, immo pecuni-
am pro equo &c. quando creditor non
habet peculiarem affectum ad rem su-
am individuan, ratio est eadem, quia
tunc non erit graviter inuitus creditor.
Atque hæc doctrina cum prædictis dua-
bus limitationibus propter paritatem
rationis locum habet etiam in posses-

fore malæ fidei, quando res est restituenda ex radice injustæ acceptionis.

5. Regula secunda &c. Si rem alie-
nam bona fide acceptam, bona item fi-
de in totum quis consumpsit, vel de-
struxit, nihil remanente, in quo factus
sit ditior, siue fuerit res ex se consum-
ptibilis, & ut Iurisperiti loquuntur, fū-
ctionē recipiens, ut triticū, vinum &c.
siue non, ut equus, vestis &c. ad
nihil

nihil tenetur, quando deinde advertit, se consumpsisse rem alienam. Ratio est, quia cum sine culpa contra Iustitiam fuerit destructa, non est caput, unde oriatur obligatio restitutionis: dico, contra Iustitiam; nam quamvis destruxerit lascivendo V. G. vel simili modo, cum non fecerit contra Iustitiam, onus restitutionis non incurret.

cc. *Idem, & passim.*

Petes primò: quando rem mistibilem alienam cum mea misceo, judicandumne est, rem alienam extare, atque adeo me debere illam in individuo? an judicandum potius, esse destructam, atque adeo me debere pretium, seu id quo factus sum ditior? Respondeo. Id colliges ex meo dicendis §. 4.

6. Petes hac occasione secundò: Si mihi Mercator tradat merces, v. su non consumptibiles, quas meæ dispositioni committat, dicendo V. G. Committo tibi has merces, ut de illis disponas, V. G. vendas, quomodo vis: dummodo correspondeas mihi, tradendo id, quod ex illarum distractione conquiret: vel, quod in idem recidit, si mihi mercator easdem tradat iusto pretio æstimatas, ut illud pretium eidem mercatori post illarum distractionem sine fraude restituam: si, inquam, mihi sic confignentur merces, judicandumne erit, rem alienam extare, atque adeo restituendum in individuo, an transisse in meum dominium, atque adeo solum restituendam pretium? Respondeo, esse distinguendum. Nam absolutè nulla alia voluntate tua accedente, merces sunt mercatoris; solum enim tibi committitur (sic enim supponitur) ut eas mere procuratoris, seu utilis gestoris nego-

tiorum ipsius, debita moraliter diligentia vendas. At si accedat aliquis actus tuus, quo illas velis tibi emere, vel ipso actu exercito de illis mercibus disponas, tamquam de tuis, ut si illas pignori des tuo creditori, vel tuo familiari dones, vel alio modo consumas, tunc merces erunt jam tuæ, cum obligatione reddendi pretium mercatori, quia tunc actualiter vel virtualiter d. emisti, consequenter creditor vel amicus nihil debebunt mercatori: siquidem rem tuam, non rem mercatoris acceptarunt. Si tamen eas, extra necessitatem extremam, vel gravem dones, vel pignori des tuo dicto creditori, prævidendo, tibi non suppetere, unde possis facere mercatori satis, peccas contra fidelitatem procuratoriam: & quidem, si id fuerit in re notabili, peccas graviter, ut ex se patet, remanente semper in te obligatione restitutionis pretij, si quando potens solvendo fueris:

d. *Passi. deo. 503.*

An vero creditor vel amicus, dum has acceptant, prævidentes suum pretium mercatori defuturum, peccent, necne, five te inducant ad dandum, five non inducant, ex dicendis §. 4. n. 26. colligi poterit.

7. Regula Tertia. Si res non est in totum destructa, sed remanet in aliquo, quo relictus est quis locupletior, hoc in quo factus est locupletior, debet is restituere, ut primum advertit, id sibi per se provenisse ex re aliena; ut accideret exempli G. si quis rem alienam bona fide vendidisset, & pretium habuisset à venditore. Ratio est, quia hoc succedit loco rei: quare sicuti rem vel partem rei, si extaret, debuissim red-

dere.

dere, sic hoc, quod remanet: adde, non esse æquum, quempiam divitem fieri ex re aliena.

Dixi autem (per se provenisse) id enim solum succedit loco rei alienæ, non verò id, quod ex occasione ipsius, seu per accidens acquiro. Si enim v. g. pecuniam, quam bona fide meam puto, negotiationi subdam, totum lucrum meum erit, quia id est fructus industriae, nec per se provenit ab aliena pecunia, quæ ex se est sterilis. Pari modo, si occasione, quod ego vestitus veste aliena pretiosa, inviter à Principe, & aliquid lucrer, totum, quod acquiro, meum erit, quia per accidens hoc lucrum sequitur à re aliena.

Consumens rem bona fide acceptam.

8. Ex dictis fit primò, ut si quis invitatus ab amico, edat cum illo res furtivas, nesciens, esse ex furto, ad nullam restitutionem teneatur, si ipse in nullo factus est ditior: at si insumpsisset aliquid æquale in suo cibo, vel partem, æquale vel partem debet ex communi opinione restituere, quia in his factus est ditior.

f. lidem, quibus adde Vasq. c. 9. de rest. §. 2. num. 4. & 5.

Dico (ex communi) nam Delugo ex alio capite hunc omnino liberat à restitutione; quia nimirum, dum comedit, tanquam minister, seu instrumentum invitantis, sine culpa esculenta destruit, veluti si gemmam alienam, quam bona fide putat Petri, v. g. projiceret alienæ. Quid si donaturus fuisset majus ejusdem Petri in puteum; ergo jus? v. g. centum aureos in tritico, sed cura ipse illa non acceptet, non contrahit obligationem restituendi ex re ac-

cepta. Verum id mihi non placuit superius, cum de Religioso invitato sine superioris licentia agerè: & nunc in hoc casu multo minus placet, saltem ex eo, quod invitatus non utitur his speculationibus, nec intendit comedere, ut merum instrumentum invitantis, sed more humano cibum acceptat & comedit: quare moraliter rem tacite accipit, & consequenter obligatur ex re accepta: non sic, quoad gemmam prædictam, vel quid simile: non enim acceptat gemmam, & ut suam proijcit.

g. Delugo t. 1. de just. d. 17. sect. 1. n. 15. lege Bannes, & Salon apud Dian. p. 3. tr. 5. res. 4. qui ex alio capite nunc bona fide consummentem res unico actu consumptibiles liberant à restitutione, quamvis in aliquo factus sit ditior; sed non placent. h. sup. tr. 1. c. 2. §. 5. n. 9. & 10.

Donans rem bona fide acceptam.

9. Fit secundò, ut si ego rem furtivam mihi ignoranti donatam bona fide do alicui, vel postquam eam consumpsi, eidem, qui mihi rem illam donavit, aliquid æquale ob gratitudinem retrodono, nihil restituere debeam, cum adverto, rem fuisse furtivam, quia in nihilo factus sum ditior: at si ego donaturus fuisset æquale, vel minus alicui amico, quod mihi reservavi, quia rem furtivam donavi, hoc æquale vel minus restituere debeo domino jam nunc cognito, quia in hoc factus sum ditior, & hoc succedit per se, loco rei ditior, & hoc succedit per se, loco rei ditior. Quid si donaturus fuisset majus? v. g. centum aureos in tritico, sed quia dedi quinquaginta in auro furtivo, totum triticum mihi reservavi.

Vu

Respon-

Respondeo, ut primum cognosco, autum fuisse alienum, solum debeo quinquaginta reddere domino. Ratio est, quia excessus, quem mihi reservatum invenio, fuit reservatus per accidens, ex occasione rei alienae datae; non verò per se, atque adeo meum est, non alterius.

i Ex iisdem.

Vendens rem bona fide acceptam.

10. Fit tertio, ut ex dictis decidi debeat, quid sit restituendum, & quantum, si res aliena bona fide vendatur; Dico, esse distinguendum: vel enim primo, rem alienam bona fide emisti; vel secundo, dono, seu sine pretio habuisti; & in utroque casu deinde, bona item fide vendidisti. In priore casu, non obligaris quicquam restituere domino rei, quia apud te res aliena non extat, nec in aliquo ex illa es locupletior; pretium enim, quod nunc vendendo accipis, jam antea solueras emendo. Dixi (domino rei) nam an debeas aliquid ipsi emptori, cui tu vendisti, dicam mox num. 14. In posteriore casu, debes dare totum pretium domino, quia in hoc factus es ditior. Nota, si dominus fortè rem suam recuperavit ab emptore hoc ultimo, ut certè potest, si extet, quia semper sua est, tunc te emptori huic pretium reddere debere, nè scilicet ex aliena re locupleteris, certum esse.

i Ex iisdem, quib. adde Laym. l. 3. sec. 5. tr. 4. c. 17 §. 3. n. 25. l. Dian. 2. t. tr. 5. miscell. res. 41. & 42. Case. utrumq. Med. aliosq. apud Dic. lib. 2. de just. tr. 2. d. 5. dub. 8. num. 148.

Inquires: quantum debet huic emptori, vel domino dari, totumne pre-

tium, quo rem tibi dono datam vendidisti, an satis est, dare partem? Respondeo, si bona fide, ut dictum est, fide vendidisti, medio vel infimo pretio, totum hoc debes, quia hoc succedit loco rei domino debitae; at si vendis supremo pretio, vel etiam maiore, id potest evenire ex duplici capite.

1 l. eosdem qu. 6. adde Dic. lib. 2. de just. tr. 2. d. 5. du. 7.

11. Primo, ex eo, quia res eadem v.g. equus ex se, vel ex circumstantiis crevit in pretio, sive ob maiorem aetatem equi, sive ex penuria equorum superveniente: & in utroque casu debes totum, quantum quantum fuit, pretium reddere: Ratio est, quia res est semper domini, & domino valet, quanti valet. Scio, aliquos in docere, tunc satis tibi esse, si valorem medium reddas domino, & te posse excessum tibi reservare. Ratio est (inquiunt) quia sufficit, si domino reddas, quanti possit rem aequalem suae sibi emere, vel comparare: at potest emere facile, ut supponimus (secus enim non haberet locum hæc doctrina) per illud pretium medium: ergo sufficit, si illud dumtaxat restituatur: confirmant: si dominus recuperasset suam rem ab eo, cui tu rem tibi donatam vendidisti, non tenereris excessum illum eidem domino dare, sed potius emptori; jam enim ipse dominus plenè est satisfactus per suae rei recuperationem; ergo nec teneris, excessum illum eidem dare; jam enim ipse tantum habet per pretium medium, quantum sufficit ad similem rem sibi comparandam. Scio, inquam, hoc, & certè id esse non probabile, inficiari non possum.

m Mol. t. 4. disp. 721. n. 10. n. proba-

12. Se-

bile, in praxi tutum id esse fateretur Dic. l. c. n. 144. licet ipse contrariam sententiam sequatur.

12. Secundum caput, unde tu carius vendere potuisses rem tibi alienam dono datam, est, quia ejusmodi rem in alium locum transtulisti, vel similem non vulgarem diligentiam adhibuisti, & tunc, quia ille excessus est fructus solius tuæ industriæ, potes totum illum tibi attribuere. Verum, quia ad pluris rem vendendam non solum valet industria, sed etiam regulariter ipsa substantia rei, quæ venditur (quod non est ita in mera negotiatione pecuniæ, quæ ex se sterilis est,) ideo notat Sanchez, p non totum hunc excessum posse à te retineri, sed solum, quantum arbitrio prudentis respondet tuo labori & industriæ; & rectè Delugo q ob hanc rationem docet, tunc numquam sufficere, dare pretium infimum.

o Mol. & Laym. apud Dian. p. 3. t. 5. res. 41. p Sanc. l. 2. in Dec. cap 23. nu. 28. q Delugo t. 1. de just. d. 17. sec. 1. n. 21.

Donans pretium rei alienæ bona fide venditæ.

13. Sequitur quarto, ut etiam decidatur ex dictis, quisnam restituere teneatur in sequenti casu? Antonius equum Casaris bona fide ab amico dono accepit, mox eadem fide illum vendidit Francisco, atque ejus pretium idem Antonius dono dedit Petro; quisnam reddere equum, vel ejus pretium debet Casari domino, quando constabit, equum fuisse Casaris, Antoniusnè, an Franciscus, an Petrus?

Respondeo ex dictis r, nihil Antonius debet Casari, quia Antonius in

nullo nunc invenitur factus dicitur ex Casaris equo. Rursus nihil item debet Petrus, quia Petrus numquam habuit alienum equum, & pecuniam, quam dono habuit, accepit ab Antonio domino legitimo illius pecuniæ: qui, ut suppono ex mox dicendis, per admistionem pretij equi cum sua pecunia factus est dominus illius pretij; quare sicuti licitè quis data à latrone vel fraudulento latrone potest retinere, quia hi sunt facti domini illius pecuniæ per admistionem cum suis (ut supponimus) nam si facile discerni potest, restituenda est, utpote res domini; esto, personaliter remaneant obligati ad restitutionem; ita multo magis in casu nostro, in quo Antonius bona fide illud pretium acquisivit: Et sicuti in casu dicto latronis ex probabili sententia, quam mox s afferam, mihi non imputatur, si quando per donationem illam pecuniæ mihi factam, fiat ipse latro impotens ad dictam restitutionem, quando ego eam impotentiam non prævideo, vel etiam si prævideam, latronem tamen non induco ad donandum, sed solum accepto, ita etiam in casu nostro &c.

r Item Sanc. l. 2. in dec. c. 23. nu. 18. s mox §. 4. n. 26. fin.

14. Remanet ergo Franciscus, qui quidè est obligandus ad equum reddendum suo domino, nempe Casari, etiam cum jactura suæ pecuniæ; suo enim infortunio debet adscribere, quod res aliena ad quam semper jus habet proprius dominus, apud se extare inveniatur: sed certè Antonius, quem nihil debere Casari diximus, debet tamen Franciscus totum pretium reddere in casu, quo idem Franciscus Casari equum suum

Vaz

suum

suum reddiderit. Ratio non ducitur ex radice injustæ acceptionis, vel ex radice rei acceptæ, quæ hic, ut patet, in Antonio non adsunt, sed ex contractu, quo Antonius Francisco rem vendidit; in hoc enim contractu implicitè includitur, ut venditor indemnem reddere debeat emptorem, quoad rem venditam, ut scilicet hæc sit vendibilis, & ut ipse venditor possit transferre ejus dominium in emptorem &c. Sanè eodem modo, si vendidisti bona fide vitrum pro gemma, cognito errore restituere debes pretium, seu rescindere contractum, ut indemnem serves emmentem. Atque hæc ratio valet, etiam si Antonius equum prædictum emerit justo pretio v. g. à Titio; nam licet ipse Antonius possit à Titio venditore, propter dictam rationem indemnitis, exigere suum pretium, tamen ipse Antonius obligatur ex vi suæ venditionis factæ Francisco, Franciscum indemnem reddere, nec potest remittere Franciscum ad Titium, cum quo Franciscus nullum iniit contractum; & per hoc resolvitur id, quod innui supra num. 10. lege Delugo u & Dicastillum, & ponentes aliquas utiles considerationes circa hunc & similes casus.

τ Sot. Petr. Navarr. Val. Rebell. Axor. Less. apud Dicast. l. c. dub. 8. à num. 150. contra Navar, qui putat, satis esse, si Antonius cedat Francisco actionem, quam habet contra Casarem. u Delugo t. 1. de Inst. d. 17. sect. 5. à nu. 109. x Dicast. l. c.

15. Petes hic denique, ad quid obligetur quis, si sit dubius, an factus fuerit dominus ex re aliena bona fide accepta?

Respondeo, ad nihil, quia in dubio melior est conditio possidentis; idem

dic, si sis dubius, an res, quam bona fide habes, sit aliena, & post moralem diligentiam, dubium evincere non potes. Differentia autem magna intercedit inter dubium superveniens, postquàm rem bona fide possides, & inter dubium, quod forte sit, antequam rei possessio à te occupetur: nam hic tibi non suffragabitur possessio, suffragabitur in dubio superveniente: sed de his, ut etiam quando res est probabilis, multa satis sunt disputata sup. lib. 1. c. 3. 6. & 7.

16. De emptione rei furtivæ multa dixi Tract. 2 c. 8. solum in hunc locum sequentes duas quæstiones reservavi.

§. II.

Prima quæstio, an rem, v. g. equum bona fide tibi venditum, vel donatum, ubi noscis esse furtivum, tibi liceat furi reddere?

1. **Q**uoad venditum, dico non licere, si sine gravi incommodo per Iudicem, vel alio modo possis tu emptor tuum pretium habere, & dominus suum equum: licere autem, si prudenter credas, dominum facile recuperaturum suum equum, & te pretium: ut si furem furti poenituisse, & tibi pretium, dominoque equum is redditurus esset: immo in hoc ultimo casu puto, te debere eidem furi equum reddere, quando scilicet, secus furi aliquod injustum damnum immineret, ut bis solvere pretium equi, vel quid simile. Rursus dico, non licere reddere furi, si per talem redditionem non speras, te recuperaturum tuum pretium, nec aliquod grave malum à fure times, si illi